

Julia Klyus <https://orcid.org/0000-0002-9257-0937>
Uniwersytet Wrocławski

Inwektywy związane z nazwami części ciała we frazeologii polskiej i rosyjskiej. Analiza leksykalno-semantyczna

Streszczenie

Niniejszy artykuł stanowi analizę inwektyw we frazeologii polskiej i rosyjskiej z komponentem somatycznym. Zawiera opis pojęcia inwektywy oraz funkcji, jakie pełni ona w komunikacji. Rozpatrywane są w nim frazeologizmy o wydźwięku inwektywnym zawierające nazwy części ciała bądź odwołujące się do nich znaczeniowo. Do analizy zastosowano metodę pól semantycznych. Wydzielono 15 subkategorii porównawczych stanowiących swoiste inwektywne pola semantyczne określonych części ciała. Wyróżniono 52 zasadnicze znaczenia, zwane dalej cechami, które są konotowane przez znaczenie badanych frazeologizmów. Cechy te tworzą swoiste mikropola semantyczne. Analiza ukazuje podobieństwa i różnice w badanym obszarze polskiego i rosyjskiego językowego obrazu świata.

Słowa kluczowe: inwektywa, związki frazeologiczne, komponenty somatyczne, językowy obraz świata, pola semantyczne

1. O rozumieniu inwektywy jako pojęcia i jej funkcjach

Wyraz *inwektywa* definiowany jest we współczesnych słownikach języka polskiego jako: obelga, zniewaga słowna, obrażający, zniesławiający zarzut (Dunaj 1996; Dubisz 2006) lub bardziej opisowo: „inwektywy to obraźliwe i gwałtowne słowa, w których ktoś komuś zarzuca coś” (Bańko 2000). Według *Słownika terminów literackich* Sławińskiego z 1976 roku inwektywa to „wypowiedź będąca napastliwym wystąpieniem przeciw jakiejś osobie lub instytucji, operująca określeniami obraźliwymi i zniesławiającymi; stanowi instrument m.in. satyry politycznej” (Kamińska-Szmał 2007: 54). Rosyjski słownik

Ushakova definiuje inwektywę jako wściekle wystąpienie przeciwko komuś, wypowiedź obraźliwą, nadużycie, atak (Ushakov b.r.), a *Słownik synonimów* jako nagane, wulgaryzm, ośmieszenie (Abramov 1999). Z kolei badaczka A. Krakovak w swojej rozprawie doktorskiej wypowiada się o inwektywie w sposób następujący:

Термин „инвектива” все чаще употребляется в научной литературе как в области лингвистики и социолингвистики, так в литературоведении. В социолингвистических и лингвистических исследованиях под инвективой понимается „разновидность ругательства со стилистической пометой низкого стиля”, просто „ругательство”, „ненормативная лексика”, „обценное выражение”, „слова оскорбительные или клеветнические”, „оскорбительная номинация человека” или „любое слово воспринимаемое как оскорбление (Krakovak 2010: 2).

Pierwsze próby naukowego opisu wulgarnej i inwektywnej leksyki na gruncie językoznawstwa rosyjskiego pojawiły się na łamach wydanego na początku XX wieku słownika W.I. Dala pod red. J.N. Badouina de Courtenay¹, który to jest rejestracją żywego języka i kodyfikacją jednostek nieliterackich i frazeologicznych.

Termin *inwektywa* jako pojęcie językoznawcze został wprowadzony do obiegu lingwistycznego języka rosyjskiego przez V.I. Zhelvisa (2000). To właśnie on uznał za stosowne objęcie wszelkich rodzajów agresji słownej danym określeniem. V.I. Zhelvis proponuje w pojęciu *inwektywa* zawrzeć wszelkie przejawy niechęci i agresji. Inwektywą jest według niego dowolny wyraz lub wyrażenie, które potencjalnie może być odebrane jako obraźliwy lub niecenzuralny i skierowany przeciw konkretnemu odbiorcy komunikat (przy czym sam nadawca może być jednocześnie odbiorcą komunikatu) (Zhelvis 2008: 75).

Zhelvis bada strategię i taktykę budowy inwektywy w różnych językach. Zaznacza on przy tym, że jest to tematyka, do której językoznawcy i inni badacze odwołują się dość rzadko, mimo że dotyczy tak ważnego aspektu wypowiedzi, jak emocjonalność. Badacz porównuje człowieka widzianego przez pryzmat behawioryzmu do królika doświadczalnego, a przez pryzmat kognitywizmu do komputera. W jednym i drugim badawczym punkcie widzenia emocje człowieka albo są rozpatrywane marginalnie albo wcale. Tymczasem żywe wypowiedzi pełne są emocji, a najbardziej epatują nimi wypowiedzi inwektywne, mające na celu obrazę przeciwnika (Zhelvis 2001: 6–10).

Z kolei profesor psychologii T. Jay, badacz zajmujący się przekleństwami i leksyką inwektywną, podkreśla, że przekleństwa i inwektywy mają ogromne znaczenie w sferze emocjonalnej i że nie można pomijać czy lekceważyć tego obszaru języka, chociażby ze względu na to, by mieć świadomość, w jaki sposób możemy być obrażani:

All adult speakers acquire curse words, which means we know what words are curse words, as well as how to use those words correctly and effectively in multiple contexts. Whether one decides to use curse words or not is a different matter. It is essential for us to know what kinds of curse words exist in our native language so that we can tell when someone is emotional or when someone is insulting us. An implicit knowledge of cursing is necessary for understanding how native speakers express emotions verbally (Jay 2000: 96).

¹ Badouin de Courtenay uzupełnił słownik Dala o tę część leksyki, ponieważ przez Dala była ona pominięta.

V.I. Zhelvis traktuje pojęcie *leksyka inwektywna* jako obszar słownictwa wulgarnego i pełnego silnej ekspresji, niekoniecznie odnoszący się do konkretnego odbiorcy – czasami przeciwnik jest wymaginowany. Ta zasadnicza dyferencjacja pojęciowa odróżnia jego metodologię od punktu widzenia autorki. Jednak dzieło Zhelvisa jest pierwowzorem i drogowskazem dla badaczy inwektyw, zwłaszcza w języku rosyjskim (Zhelvis 2001: 10).

Należy stwierdzić, że (zwłaszcza na gruncie rosyjskiego językoznawstwa i juryslingwistyki) pojęcie inwektywy jest dość rozmyte, a jego znaczenie szerokie i niekiedy niejednoznaczne. Chociażby V.I. Zhelvis w monografii *Pole brani* definiuje inwektywę jako wyrażenie obraźliwe, ale następnie używa tego terminu zamiennie z pojęciem wulgaryzmu. Często w rosyjskich tekstach określenie *leksyka inwektywna* funkcjonuje w znaczeniu leksyki obsceniczej.

Przychyłam się jednak ku stwierdzeniu I. Kamińskiej-Szmał i uważam, że na omawiane pojęcie należy patrzeć przede wszystkim przez pryzmat takich aktów mowy, jak obraza, obelga i zniewaga (Kamińska-Szmał 2007: 54), co wcale niekoniecznie musi iść w parze z wulgarnością.

2. Frazeologia jako dyscyplina badawcza w polskiej i rosyjskiej lingwistyce

Frazeologia uważana jest za relatywnie młodą dyscyplinę lingwistyczną. Jej powstawanie jako odrębnej gałęzi naukowej związane jest ze szwajcarskim językoznawcą Ch. Ballym, który w swojej książce *Traite de stylistique française* wydanej w 1909 roku zaprezentował pierwszą klasyfikację jednostek frazeologicznych. Natomiast w latach czterdziestych XX wieku rosyjski lingwista V.V. Vinogradov uszczegółowił tę klasyfikację i dał podwaliny naukowego badania frazeologii jako odrębnego i szczególnego działu językoznawstwa na gruncie językoznawstwa rosyjskiego, wprowadzając do obiegu pojęcie *фраzeологические единицы* (Starichenok 2012: 147). W obszarze polskiej lingwistyki tradycję frazeologiczną zapoczątkował w latach sześćdziesiątych XX wieku S. Skorupka, a początki polskich badań frazeologicznych pokrywają się z wydaniem w 1967 roku dwutomowego *Słownika frazeologicznego języka polskiego* autorstwa Skorupki, który nie licząc niewielkiego *Słownika frazeologicznego* A. Krasnowolskiego wydanego w 1894 roku, jest pierwszym polskim słownikiem poświęconym wyłącznie frazeologizmom.

W polskiej frazeologii dochodzi do wielu przekształceń i w związku z tym nie ma jednolitego stanowiska w sprawie obrębu frazeologii ani tego, co do niego należy. Postrzeganie związków frazeologicznych jako leksemów jest kryterium wyznaczonym przez takich badaczy, jak A.M. Lewicki czy A. Pajdzińska. W związku z tym ważne jest używanie związków frazeologicznych zawsze w niepodzielnej całości. Według Pajdzińskiej zjawiska frazeologiczne są na tyle złożone, że nie istnieje ogólne kryterium pozwalające wytyczyć ich granice (Lebda 2016: 13).

Granice frazeologii jako nauki w ujęciu językoznawców rosyjskich nie są do dziś jednoznacznie określone. Rosyjska literatura lingwistyczna reprezentowana jest przez

dwa podstawowe nurty wyznaczające podejście do tego zagadnienia. Przedstawiciele pierwszego nurtu, między innymi B.A. Larin (1997) oraz A.G. Rudnev (1963), do frazeologizmów zaliczają tylko jednostki semantyczne, które są ekwiwalentem leksemu i podlegają metaforyzacji. Tym samym z obszaru frazeologii wyłączone zostają przysłowia, powiedzenia, cytaty oraz związki wyrazowe, które nie są jeszcze niepodzielnymi zwrotami, idiomami ani związkami zmetaforyzowanymi. Przedstawiciele drugiego nurtu (m.in. Bulachovskij 1953; Reformatskij 1967; Jefimov 1961; Shanskij 1996; Archangelskij 1964; Mokienko 1980) zaliczają do frazeologii przysłowia i powiedzenia, zwroty przysłowiowe, porzekadła, cytaty, które stały się skrzydlatymi słowami oraz terminy złożone. W niniejszym artykule pojęcie frazeologii potraktowane jest w ujęciu szerokim i ujmuje także wymienione wyżej zjawiska językowe.

2.1. Definicja i cechy związku frazeologicznego

Jak wspomina językoznawczyni B. Krucka: „Badania konfrontatywne są bardzo utrudnione ze względu na rozbieżności i niekonsekwencje dotyczące podstawowych pojęć z zakresu frazeologii” (Krucka 1996: 24). Rozbieżności te tak naprawdę zaczynają się już w momencie definicji samego pojęcia związku frazeologicznego. Zgodnie ze słowami W. Chlebdy:

frazeologizmy są takie, jakie są kryteria frazeologiczności, przyjęte przez danego badacza, są tym, za co uznaje dany językoznawca. Powołujemy frazeologizmy do życia od nowa w analizowanych tekstach mocą tak lub inaczej sformułowanej definicji (Chlebda 2003: 39).

Według autora jednego z najważniejszych słowników frazeologicznych w Polsce – Piotra Mueldnera-Nieckiego – związek frazeologiczny to:

utrwalone połączenie co najmniej dwóch wyrazów, przy czym podstawowym wyznacznikiem ich powiązania jest znaczenie frazeologizmu jako całości (znaczenie frazeologizmu nie wynika ze znaczeń jego składników) (Mueldner-Nieckowski 2003: 15).

Wybitny frazeolog V.M. Mokienko w swojej książce *Vglub' pogovorki* pisze, że niektórzy zaliczają do frazeologizmów zaledwie takie kombinacje słów, których znaczenie jest przenośne i uogólnione, niepodzielne na części. Inni uważają, że wszystkie kombinacje wyrazowe odtwarzane w gotowej formie są jednostkami frazeologicznymi (nawet takie sztampy, jak np. zwrot *szanowni państwo*). Jeszcze inni zaliczają do frazeologizmów przysłowia, aforyzmy i cytaty literackie (Mokienko 2005: 3).

Najbliższa jest mi definicja V.M. Mokienki i to do niej będę się odnosić, ponieważ odwołuje się ona do ekspresywności związków frazeologicznych, która według mnie jest niezwykle istotną cechą frazeologii. W ujęciu Mokienki związek frazeologiczny to: „относительно устойчивое, воспроизводимое, экспрессивное сочетание лексем, обладающее (как правило) целостным значением²” (Mokienko 1989: 5).

² Szerzej definicja ta została omówiona w innej pozycji bibliograficznej, którą zacytuje: „под фразеологизмом понимается такое сочетание, которое может воспроизводиться в готовом виде, обладает слитностью значения составляющих его слов и экспрессивностью [...]. *Воспроизводимость в готовом виде* – это регулярность

3. Frazeologizmy o wydźwięku inwektywnym

Związki frazeologiczne charakteryzują się tym, że częściej opisują negatywne sytuacje i z tego powodu (tak samo zresztą jak przysłowia i powiedzenia) mają „w rezerwarze” więcej jednostek nacechowanych pejoratywnie niż pozytywnie czy neutralnie. Natomiast analizując obszary, na których skupia się frazeologia, można wnioskować na temat tego, co jest istotne dla przedstawicieli określonego narodu czy społeczności językowej, także na temat ich bolączek i miejsc zapalnych. Frazeologia jest nie tylko zwierciadłem mentalności i tendencji, ale dzięki swojej obrazowości, ekspresywności oraz nierzadko humorowi – swoistym „lekiem na całe zło”.

A.M. Lewicki i A. Pajdzińska piszą, że „w zasobie frazeologicznym współczesnej polszczyzny możemy znaleźć wiele [...] wskazówek, jakie postępowanie jest dobre, a jakie złe” (Lewicki, Pajdzińska 2001: 333), dodając przy tym: „wszystko, co odbiega od porządku przyrodniczego lub społecznego, od przyjętych zwyczajów, jest wartościowane zdecydowanie negatywnie” (Lewicki, Pajdzińska 2001: 331).

Zgodnie ze słowami V.M. Mokienki: „экспрессивный характер фразеологии заставляет „фонтанировать” и качественно, и количественно такие концепты, которые характеризуют не положительные, а отрицательные понятия – Глупость, Пьянство, Лень и т.п.” (Mokienko 2016: 142). Między innymi dlatego tak powszechne we frazeologii jest zjawisko inwektywizacji.

Dzieje się tak, ponieważ:

każda próba mówienia o uczuciach bardzo szybko uświadamia fakt jak niewieloma wyrazami o nieograniczonej łączliwości dysponujemy w tym zakresie. Posługujemy się frazeologizmami i połączeniami pozornie swobodnymi, a jednak nieswobodnymi, ciągle sięgamy po metafory językowe i – rzadziej – metonimie (Pajdzińska 1999: 99).

Autorka dodaje, że często kiedy mówimy o uczuciach, elementami wiążącymi składniki wypowiedzi są presupozycje, czyli zbiory informacji, które wypowiedź w pewnym kontekście zawiera jedynie implicytnie, ale nie wyraża ich eksplicytnie (Wilkoń 2002: 99).

K. Kusal twierdzi, że:

[...] русский и польский языки [...] богаты субстандардными лексическими и фразеологическими единицами [...] близкими по форме, но различными по содержанию, которые, вступая в омонимические отношения³, создают иллюзию взаимопонимания при фактическом отсутствии такого (Kusal 2012: 38).

употребления такого сочетания [...]. *Слитность значения* – способность сочетанием нескольких слов выражать одно неделимое понятие или тесная «привязка» значения одного из слов сочетания к другому. *Экспрессивность* – выразительность, эмоциональная окрашенность фразеологизмов, во многом обусловленная их образностью (Mokienko, *Vglub' pogovorki* b.r.: 3–4).

³ K. Kusal wyróżnia dwa rodzaje relacji homonimicznych dotyczących polsko-rosyjskich frazeologizmów i ich ekwiwalentów. Jest to homonimia wewnątrzpoziomowa (*внутриуровневая*) – frazeologizmy są tożsame formalnie, ale ich znaczenie się różni; oraz międzypoziomowa (*межуровневая*) – relacja, w której jednostce frazeologicznej w jednym języku odpowiada dopuszczalne przez gramatykę, aczkolwiek luźne połączenie wyrazów w drugim (Kusal 2005: 52).

Podkreśla on też, że relacja typu frazeologizm z zakresu leksyki nienormatywnej (substandardowej) i odpowiadający mu frazeologizm z tegoż zakresu w drugim języku (w przeciwieństwie do licznych takich par z obszaru leksyki normatywnej) zdarza się niezmiernie rzadko (Kusal 2012: 41). Z tego powodu badania kontrastywne w językoznawstwie są zasadne i ważne, stanowią bowiem nie tylko próbę określenia specyfiki pewnego językowego obrazu świata danej społeczności językowej, ale i zapobiegają błędom i faux pas w komunikacji międzyjęzykowej.

Jakie obszary najczęściej ulegają inwektywizacji? Często są to dziedziny związane z tabu oraz stereotypami, charakterystycznymi dla określonej społeczności językowej. Bartmiński i Panasiuk twierdzą, że:

wiele frazeologizmów i przysłów wskazuje na treści stereotypowe. [...] Wykładniki językowe (takie jak chociażby frazeologizmy) stanowią bez wątpienia ważniejszą podstawę identyfikacji stereotypów, to bowiem, co utrwalone zostało w języku, jest (było) także utrwalone w społecznej świadomości w jej określonym historycznym okresie (Panasiuk 2001: 381).

Do tych najstarszych i zarazem wywołujących najwięcej konotacji należą stereotypy ze świata zwierząt i roślin, a także te określające relacje rodzinne i powinowactwa. W ostatnich latach na nowo zaktywizowała się we frazeologii sfera stereotypów narodowych. Również nazwy części ciała w określonych kulturach i tradycjach językowych należą do elementów podlegających stereotypizacji, tabuizowanych i często używanych w charakterze inwektywnym.

Zarówno w polskiej, jak i w rosyjskiej frazeologii istnieje uwarunkowana stereotypowo opozycja mężczyzna–kobieta. A. Pajdzińska twierdzi, że polega ona na „przeciwstawianiu odwagi, śmiałości, zdecydowania, mądrości, precyzji myślenia – tchórzliwości, niezdecydowaniu, głupocie, nielogiczności.

V.N. Telia ma hipotezę, że idiomy obrazowe charakteryzuje moc illokucyjna zawartego w nich jako uczucie określonego spektrum. Użycie frazeologizmu w wypowiedzi jest równoznaczne z celowym aktem mowy służącym wywołaniu określonych uczuć lub chęci zmiany opinii czy zachowania odbiorcy (Telia 1996: 213). Funkcja ta (illokucja) realizuje się w dużej mierze przez użycie idiomów w znaczeniu inwektywnym.

Warto zaznaczyć, że charakterystyczne dla związków frazeologicznych o wydźwięku inwektywnym jest użycie ich z podmiotem wyrażonym w 3 osobie (*он-подлежащее*), np. *образ нędzy i rozpачы, szajba komuś odbiła*. Umieszczenie podmiotu w 2 osobie (*ты*) miałoby wydźwięk zbyt brutalny i nieprzyzwoity, natomiast w 1 osobie (*я*) wszystko to, co byłoby podane w gamie relacji negatywnych, odbierane jest jako chwalenie się, skarga lub ironia (Telia 1996: 212).

Frazeologizmy o wydźwięku negatywnym, w tym inwektywy we frazeologii, często wyróżniają się obniżonym rejestrem stylistycznym oraz należą do szeroko pojętej leksyki substandardu⁴.

⁴ A. Birih podaje następującą definicję tego zjawiska: „Под субстандардом в настоящей работе понимаются все разновидности языка, которые не кодифицированы [...] и не являются вариантами литературного языка (как например русская разговорная речь [...]) Таким образом в русском языке к субстандарту относятся

Forma wewnętrzna to obraz utrwalony w treści frazeologizmu, a także wyczuwana intuicyjnie przez nosicieli określonego języka obrazowa motywacja znaczenia związku frazeologicznego i jego komponentów – słów i morfemów. Gry językowe z użyciem idiomów często wymagają od nadawcy komunikatu wycucia wewnętrznej formy jako części semantyki określonego idiomu (Baranov, Dobrovolskij 2013: 102–130).

Za A. Baranovem i D. Dobrovolskim wyróżnia się następujące cechy formy wewnętrznej, które wpływają na użycie w idiomach obniżonego rejestru stylistycznego:

- obecność koncepcji brutalności – gwałtownych działań fizycznych, np. *хоть за лоб тyani; skoczyć komuś na głowę;*
- obecność w formie wewnętrznej odniesienia do działań, gestów itp., które są postrzegane jako nieprzyzwoite, naruszające normy zachowań przyjęte w społeczeństwie, np. *на хуй нитки мотать; całować kogoś po dupie;*
- opis w formie wewnętrznej niektórych przejawów fizjologii, np. *насрать в руки, чтобы прилипло!; mózg ci się poci;*
- zawarte w formie wewnętrznej poniżające albo niewłaściwe użycie (skryte bądź jawne), np. *блин с ушами; rzucić się komuś na mózg;*
- absurdalność (która często jest osiągnięta przez zastosowanie hiperbolizacji albo kontaminacji idiomów), np. *жопы с глазами на колесиках;*
- obecność w formie wewnętrznej symboli i quasi-symboli, kojarzących się w określonej społeczności językowej z negatywną sferą, np. *в голове тараканы; świńskie oczka.*

Jeśli wśród komponentów frazeologizmu są leksemy o obniżonym rejestrze stylistycznym, to cały związek frazeologiczny nabiera takiego wydźwięku. Istotnym czynnikiem obniżenia rejestru stylistycznego frazeologizmu jest obecność w nim elementów podobnych fonetycznie (np. rymów). Jest to typowe dla *prostorechija* oraz dla slangu młodzieżowego, np. *башка овечья, попа человечья; nogi jak u świni, a spódniczka mini* (Baranov, Dobrovolskij 2013: 182–184).

Pochodzenie i granice jednostek frazeologicznych o wymowie inwektywnej są płynne i często trudne do wyznaczenia. Do ich powstawania przyczynia się zarówno normatywna baza leksykalna, jak i ta o substandardowym podłożu. Tym samym analizowanie ich często pozostawia wiele pytań i kwestii spornych, a nawet sprzecznych. Nie zmienia to jednak zasadności tych badań, zwłaszcza w aspekcie konfrontatywnym.

Ciało ludzkie i jego poszczególne elementy są jedną z podstawowych kategorii językowych, które są eufemizowane lub inwektywizowane. Następną część stanowi szereg przykładów frazeologizmów polskich i rosyjskich zawierających nazwy części ciała bądź określających części ciała o wydźwięku inwektywnym, jak również ich semantyczną, pragmatyczną i językową analizę.

просторечие, жаргоны, арг, сленг и мат, которые чрезвычайно богаты фразеологией” (Birih 2017: 54). Autor zaznacza też, że pojęcia *argo*, *zargon* i *slang* w języku rosyjskim coraz częściej używane są synonimicznie. Moja obserwacja polskiego dyskursu naukowego prowadzi do podobnych wniosków.

4. Inwektywy we frazeologii związane z nazwami części ciała

Analizie poddano 474 frazeologizmy z komponentem somatycznym wyekscerpowane z polskich i rosyjskich słowników frazeologicznych, Narodowego Korpusu Języka Polskiego, oraz Narodowego Korpusu Języka Rosyjskiego (Национальный корпус русского языка), for internetowych, komentarzy użytkowników strony gazeta.pl oraz portalu yandex.ru. Niektóre przykłady są zasłyszane. 166 przykładów to polskie frazeologizmy, a 308 – rosyjskie. Wydzielono 15 subkategorii porównawczych stanowiących swoiste, inwektywne pola semantyczne określonych części ciała.

Często o illokucji decyduje sam odbiorca komunikatu i nie zawsze jest oczywiste i jednoznaczne, że określenie, czy potencjalny przykład należy rozpatrywać jako inwektywę. Starałam się jednak wybrać takie przykłady, które nawet bez osadzenia w określonym kontekście są inwektywami. O inwektywności wybranych przykładów świadczy między innymi to, że każdy zawiera w sobie określone cechy formy wewnętrznej, które wpływają na użycie w związkach frazeologicznych obniżonego rejestru stylistycznego. Większość wymienionych przykładów w oczywisty i intuicyjny sposób jest dla potencjalnego odbiorcy obraźliwa, obelżywa lub poniżająca. W przypadkach kiedy o wydźwięku inwektywnym decyduje kontekst, przytoczono konteksty użycia określonych związków frazeologicznych.

Aby wyodrębnić funkcje składniowe badanych związków frazeologicznych, zastosowano klasyfikację Lewickiego i Pajdzińskiej, zgodnie z którą wyróżniono: frazy, wyrażenia określające, wyrażenia rzeczownikowe oraz zwroty (Lewicki, Pajdzińska 2001: 315–334).

W celu zbadania podobieństw i różnic między polskimi i rosyjskimi przykładami frazeologizmów zastosowano metodę pól semantycznych. Frazeologizmy o podobnym znaczeniu zostały przyporządkowane do określonych pól semantycznych. Wyróżniono 52 zasadnicze znaczenia, zwane dalej cechami, które są konotowane przez znaczenie badanych frazeologizmów. Cechy te tworzą swoiste mikropola semantyczne odwołujące się do polskiego i rosyjskiego językowego obrazu świata. Są one przytoczone niżej wraz z liczbą porządkową odpowiadającą każdej cesze i następnie przyporządkowaną odpowiednim związkom frazeologicznym w zależności od znaczenia.

Tabela 1. Cechy konotowane w znaczeniu rozpatrywanych związków frazeologicznych

Lp.	Cecha	Lp.	Cecha	Lp.	Cecha
1	agresja	18	małoznaczność	35	poniżenie
2	alkoholizm (pijaństwo)	19	nadwrażliwość	36	ponuractwo
3	bezczelność	20	naiwność	37	prymitywizm
4	bezguście	21	namolność	38	rozrzutność
5	brzydota	22	niechlujstwo	39	skapstwo
6	chaotyczność	23	nieuczciwość	40	słabość
7	chudość	24	niezdarność	41	starość
8	dwulicowość	25	obżarstwo	42	szaleństwo
9	dziwactwo	26	okrucieństwo	43	tchórzostwo

Lp.	Cecha	Lp.	Cecha	Lp.	Cecha
10	egoizm	27	otyłość	44	upór
11	gadulstwo	38	pechowość	45	wścibstwo
12	głupota	29	pejoratywnie o czynności	46	zakłamanie
13	ignorancja	30	pejoratywnie o wyglądzie	47	zapominalstwo
14	irytacja	31	pejoratywnie o wykonawcy czynności	48	zarozumiałość
15	kadzenie	32	pejoratywnie o zjawisku	49	zazdrość
16	lekkomyślność	33	podłość	50	złorzeczenie
17	lenistwo	34	pogarda	51	żał

Komponenty badanych związków frazeologicznych łączą się ze sobą w określony sposób. Starano się wyodrębnić pewne prawidłowości, zależności i relacje zachodzące w przytoczonych niżej frazeologizmach zarówno polskich, jak i rosyjskich, rozpatrując je nie tylko od strony semantycznej, ale też syntaktycznej, morfologicznej i prozodycznej.

4.1. Tabele porównawcze - nazwy części ciała

Kolejność poszczególnych subkategorii jest zgodna z kolejnością liter alfabetu polskiego.

Tabela 2. Zestawienie inwektyw związanych z nazwami części ciała. Subkategoria: *głowa*

Przykłady inwektyw polskich	Przykłady inwektyw rosyjskich
głowa jako metafora pojemnika	głowa jako metafora pojemnika
Mieć cipę w głowie – 12	Вакуум в голове – 12
Mieć kielbie we łbie – 12	Дым в голове – 12
Mieć kotleta na głowie – 22	Моча в голову ударила – 12
Mieć nasrane/najebane we łbie / w głowie – 12	Со звоном в голове – 12
Mieć nie po kolei w głowie – 42	В голове не сеяно – 12
Mieć pstro w głowie – 12	В голове петуны поют – 42
Mieć pustkę/pustki w głowie/mózgu – 12	В башке опил – 12
Mieć pusto w głowie – 12	В голове тараканы – 12
Mieć siano w głowie – 12	Сею-сею в голове – 12
Mieć sieczkę w głowie – 12	Голова соломой набита – 12
Mieć szmery pod czaszką/kopułą – 42	Винтика в голове не хватает – 12
Mieć trociny w głowie – 12	
Mieć zielono w głowie – 12	
Mieć źle w głowie – 12	

Przykłady inwektyw polskich	Przykłady inwektyw rosyjskich
Mieć coś z głową – 42	co można robić z głową?
Mieć fiu-bzdziu w głowie – 12	wyrażenia czasownikowe
Mieć klopsa w głowie – 12	Пойти по головам – 8
Mieć źle poukładane w głowie – 42	Срать / насрать на голову – 10
Człowiek z drewnem w głowie – 12	Трясти головой – 12
W głowie cyrk, w dupie karuzela – 12	Делать беременную голову – 21
co można robić z głową?	Сгибать / согнуть голову – 8
wyrażenia czasownikowe	Не дружить с головой – 42
Robić coś bez głowy – 12	Поссориться с головой – 12
Woda sodowa uderzyła komuś do głowy – 48	Морочить голову – 21
Upaść na głowę – 42	Хоть кол на голове теши – 44
Suszyć komuś głowę – 21	Расчесать голову – 21
Ściągnąć coś komuś na łeb – 21	Голова не туда пришита – 12
Tańczyć/skakać komuś po głowie – 21	wyrażenia porównawcze
Chować głowę w piasek – 43	Голова два уха – 12
Komuś pokręciło się w głowie – 42	Голова с поклонцем – 8
Skok na głowę – 42	Голова тёсом покрыта – 30
wyrażenia porównawcze	Голова вверху – 48
Kapuściana głowa – 12	Башка из табачного горшка – 12
Stalowa głowa – 12	Маленько головы – 12
Zakuty łeb – 12	
Łeb zryty jak meteoryty – 12	

W językowym obrazie świata języka polskiego inwektywne frazeologizmy z leksemem *głowa* konotują takie cechy, jak: **głupota**: 20 przykładów, **szaleństwo**: 7 przykładów, **namolność**: 3 przykłady, **zarozumiałość**: 1 przykład, **tchórzostwo**: 1 przykład, **niechlujstwo**: 1 przykład. W 18 przypadkach *głowa* występuje jako ontologiczna metafora pojemnika.

W językowym obrazie świata języka rosyjskiego inwektywne frazeologizmy z leksemem *głowa* często odwołują się do świata zwierząt poprzez porównanie: (9 przykładów wobec braku tego typu frazeologizmów wśród polskich). Konotują takie cechy, jak: **głupota**: 32 przykłady, **dwulicowość**: 4 przykłady, **szaleństwo**: 3 przykłady, **pejoratywnie o wyglądzie**: 3 przykłady, **namolność**: 3 przykłady, **zapominalstwo**: 2 przykłady, **słabość**: 2 przykłady, **pijaństwo**: 2 przykłady, **bezczelność**: 1 przykład, **pechowość**: 1 przykład, **nieuczciwość**: 1 przykład, **zarozumiałość**: 1 przykład, **zapominalstwo**: 1 przykład, **upór**: 1 przykład, **egoizm**: 1 przykład, **irytacja**: 1 przykład. *Głowa* jest metaforą pojemnika w 11 przykładach.

Tabela 3. Zestawienie inwektyw związanych z nazwami części ciała. Subkategoria: *jądra*

Przykłady inwektyw polskich	Przykłady inwektyw rosyjskich
Robić komuś koło jaj – 23 Bez jaj – 40	В жопе детство играет, а в яйцах дети пишат – 16 Крутить яйца – 16 Баба с яйцами – 30

Według przykładów z języka polskiego frazeologizmy mające semantykę związaną z *jądrami* wyrażają **nieuczciwość**, natomiast kiedy mówimy o ich braku, konotuje to **słabość** i brak własnego zdania. Przykłady z języka rosyjskiego odwołują się do pola semantycznego **lekkomyślności**, konotują brak odpowiedzialności. *Баба с яйцами* to kobieta z wyglądu i zachowania przypominająca mężczyznę. Przeciwnie znaczenie ma podobny polski frazeologizm *baba z jajami*, określający kobietę silną oraz zdecydowaną i niemającą inwektywnego wydźwięku.

Tabela 4. Zestawienie inwektyw związanych z nazwami części ciała. Subkategoria: *język*

Przykłady inwektyw polskich	Przykłady inwektyw rosyjskich
co można robić? wyrażenia czasownikowe Język komuś kołkiem staje – 29 Mieć niewyparzony język – 11 Mieć za długi język – 11 Mleć językiem – 11	wyrażenia czasownikowe (czasownik być w domyśle) Грудь на распашку. Язык на плечо – 8 Чесать / почесать язык – 8 Язык к жопе прилип – 31
	wyrażenie przymiotnikowe Длинный язык – 11
	wyrażenie rzeczownikowe Язык без костей – 11

Przykłady polskie konotują takie cechy, jak **gadulstwo**: 3 przykłady oraz **pejoratywne postrzeganie czynności**: 1 przykład. Rosyjskie frazeologizmy także konotują **gadulstwo**: 2 przykłady, **pejoratywną wypowiedź o wykonawcy czynności**: 1 przykład, a także **dwulicowość**: 2 przykłady.

Tabela 5. Zestawienie inwektyw związanych z nazwami części ciała. Subkategoria: *nogi*

Przykłady inwektyw polskich	Przykłady inwektyw rosyjskich
wyrażenia czasownikowe Sikać/szczać po nogach – 43 Traktować kogoś per noga – 34 Mieć charakter w nogach – 43	wyrażenia czasownikowe Стоять одной ногой в могиле – 40 Задавить ногой – 30 Болтай нога – 30 Ползай у ног – 35

Przykłady inwektyw polskich	Przykłady inwektyw rosyjskich
<p>wyrażenia rzeczownikowe Kolos na glinianych nogach – 40 Kula u nogi – 21</p> <p>obecność rymu Nogi jak u świni, a spódniczka mini – 27</p>	<p>Ног своих не видит – 27 Протянуть ноги – 40</p> <p>wyrażenia rzeczownikowe Культура на босу ногу – 12 Колесо между ног – 5</p> <p>wyrażenia przymiotnikowe Лишняя нога у таракана – 14 Коровья нога – 12 Макаронные ноги – 30</p>

Przykłady odwołujące się do **językowego obrazu świata języka polskiego** konotują następujące cechy: **tchórzostwo**: 2 przykłady, **namolność**: 1 przykład, **pogarda**: 1 przykład, **słabość**: 1 przykład, **otyłość**: 1 przykład.

Z kolei przykłady odnoszące się do rosyjskiego językowego obrazu świata konotują: **pejoratywne wypowiedzi o wyglądzie**: 3 przykłady, **glupota**: 2 przykłady, **słabość**: 2 przykłady, **irytacja**: 1 przykład, **otyłość**: 1 przykład, **brzydota**: 1 przykład, **poniżenie**: 1 przykład.

Tabela 6. Zestawienie inwektyw związanych z nazwami części ciała. Subkategoria: *nos*

Przykłady inwektyw polskich	Przykłady inwektyw rosyjskich
<p>wyrażenia czasownikowe Zadzierać nosa – 48 Widzieć tylko koniec własnego nosa – 48 Mieć muchy w nosie – 14 Mieć kogoś w nosie – 13</p> <p>wyrażenia przymiotnikowe Kaczy nos – 30 Czekoladowy nos – 15</p> <p>wyrażenia porównawcze Nos jak lotnia – 30 Nos jak wytrych – 30 Nos jak hamulec od karuzeli – 30</p>	<p>wyrażenia czasownikowe Совать (сунуть) нос – 45 Торчать носом – 45 Насорить/начинить нос – 2 Оставить с носом – 46 Нос не тем концом пришит – 12 Любопытной Варваре нос оторвали – 45 Дуть в свой нос – 44 Задирать нос – 48 Водить за нос – 46</p> <p>wyrażenia przymiotnikowe Гнилой нос – 14 Один нос – 7</p> <p>wyrażenia rzeczownikowe С мухами в носу – 9 Нос до небес – 48</p> <p>powiedzenie Бог за пазухой и на стене, а в носу черт – 8</p>

W językowym obrazie świata języka polskiego inwektywne frazeologizmy z leksemem *nos* konotują takie cechy, jak: **pejoratywne wypowiedzi o wyglądzie nosa**: 4 przykłady, **zarozumiałość**: 2 przykłady, **irytacja**: 1 przykład, **kadzenie**: 1 przykład, **ignorancja**: 1 przykład.

W języku rosyjskim przykład *С мухами в носу* konotuje dziwactwo w przeciwieństwie do języka polskiego, gdzie pozorny ekwiwalent *Mieć muchy w nosie* oznacza irytację i rozdrażnienie.

Przykłady w języku rosyjskim konotują: **wścibstwo**: 3 przykłady, **zakłamanie**: 2 przykłady, **zarozumiałość**: 2 przykłady, **dwulicowość**: 1 przykład, **dziwactwo**: 1 przykład, **pijaństwo**: 1 przykład, **upór**: 1 przykład, **irytacja**: 1 przykład, **chudość**: 1 przykład, **głupota**: 1 przykład.

Tabela 7. Zestawienie inwektyw związanych z nazwami części ciała. Subkategoria: *oczy*

Przykłady inwektyw polskich	Przykłady inwektyw rosyjskich
wyrażenia czasownikowe	wyrażenia czasownikowe
Mieć bielmo na oczach – 12	Настроить в глазах – 21
Oczy komuś pizdą zarosły – 12	Мозолить глаза – 14
Mieć klapki na oczach – 12	Аж глаза режет – 14
Chuj komuś w oko (domyślnie: włożyć) – 34	Скосить глазки – 12
Jedno oko na Maroko, a drugie na Kaukaz (domyślnie: patrzy) – 30	Даёт глазами – 52
Wilkiem komuś z oczu patrzy – 50	Продавать глаза – 12
Wybałuszać/wytrzeszczać/wywalać gały – 12	Светлить глаза – 46
Źle komuś z oka patrzy – 50	Лягушкам глаза колоть – 17
Diabeł, diabłem patrzy komuś z oczu – 26	Плевать / плюнуть в глаза – 34
	Замазывать / затереть глаза – 46
	Заморозить глаза – 3
wyrażenia przymiotnikowe	Выгрызть глаза – 1
Źabie oczy – 5	Остались одни глаза – 40
Złe oko – 50	Едва глаза смотрят – 2
Szklane oczy – 12	Глаза разбегаются – 12
Świńskie oczka – 5	Резать глаза – 14
	Быть бельмом в (на) глазу – 14
oko jako ontologiczna metafora pojemnika	wyrażenia przymiotnikowe
Być komuś cierniem w oku – 14	Совиные глаза – 39
Pustka w oczach – 12	Собачьи глаза – 3
Mieć obłęd w oczach – 42	Анютина глазка – 30
	Овчий глаз – 33
	Мороженые глаза – 3
	Долгие глаза – 49
	Оловянный глаз – 50
	Вертучие глаза – 16

Przykłady inwektyw polskich	Przykłady inwektyw rosyjskich
	Ашные глаза – 39 Бесстыжие глаза – 3 Рыбий глаз – 8 Копчёный/карий/куриный глаз – 30 Отмороженные глаза – 3 oko jako ontologiczna metafora pojemnika Чуть блеск в глазах – 40 Пускать дым в глаза – 46 В глаза без масла влезет – 15 wyrażenia rzeczownikowe Глаза на затылке – 24 Глаза синус на косинус – 12 Бельмо на глазу – 14 Ни глаз ни рожи – 5 Ни зуба во рте, ни глаза во лбе – 41 Один глаз поперёк – 2

Polskie przykłady konotują cechy, takie jak: **glupota**: 6 przykładów, **zlorzeczenie**: 3 przykłady, **brzydota**: 2 przykłady, **pejoratywnie o wyglądzie oczu**: 1 przykład, **pogarda**: 1 przykład, **okrucieństwo**: 1 przykład, **szaleństwo**: 1 przykład, **irytacja**: 1 przykład.

W językowym obrazie świata języka polskiego inwektywne frazeologizmy z leksemem *oczy* konotują takie cechy, jak: **bezczelność**: 5 przykładów, **irytacja**: 5 przykładów, **glupota**: 4 przykłady, **zakłamanie**: 3 przykłady, **słabość**: 2 przykłady, **skąpstwo**: 2 przykłady, **pejoratywnie o wyglądzie**: 2 przykłady, **pijaństwo**: 2 przykłady, **namolność**: 1 przykład, **dwulicowość**: 1 przykład, **podłość**: 1 przykład, **zlorzeczenie**: 1 przykład, **kadzenie**: 1 przykład, **brzydota**: 1 przykład, **rozpusta**: 1 przykład, **lenistwo**: 1 przykład, **pogarda**: 1 przykład, **agresja**: 1 przykład, **niezdarność**: 1 przykład, **starość**: 1 przykład.

Tabela 8. Zestawienie inwektyw związanych z nazwami części ciała. Subkategoria: *palce*

Przykłady inwektyw polskich	Przykłady inwektyw rosyjskich
wyrażenia czasownikowe Wyssać coś z palca – 46 Maczać w czymś palce – 23	wyrażenia czasownikowe Палец о палец не ударить – 17 Держать палец в ухе – 17 Пробовать пальчик – 29 Пальчики не шевелятся – 2

Polskie przykłady inwektyw ze słowem *palec* zawierają znaczenie **zakłamania** oraz **nieuczciwości**, natomiast rosyjskie – **lenistwa** i **pijaństwa**. Przykład *Пробовать пальчик* stanowi pejoratywne, prześmiewcze określenie seksu lesbijskiego.

Tabela 9. Zestawienie inwektyw związanych z nazwami części ciała. Subkategoria: *penis*

Przykłady inwektyw polskich	Przykłady inwektyw rosyjskich
<p>wyrażenia czasownikowe</p> <p>Stać jak chuj na weselu – 12</p> <p>Idź w chuj – 34</p> <p>Ciąć w chuja – 46</p> <p>(domyślnie: jest) Inteligentna w chuj – 12</p> <p>Rozmowa chuja z butem – 12</p> <p>Chuj ci na imię – 34</p> <p>Czarny chuj – 31</p> <p>penis jako narzędzie</p> <p>Chuj komuś w dupę – 34</p> <p>Chuj komuś w oko – 34</p> <p>Mieć chuja w uchu – 32</p> <p>Chuj komuś w duszę – 34</p>	<p>wyrażenia czasownikowe</p> <p>Хуем груши околачивать – 17</p> <p>Хуем говяжину рубить – 12</p> <p>На хуй нитки мотать – 46</p> <p>Хуй на блюде – 9</p> <p>Доедать девятый хуй без соли – 32</p> <p>Кинуть через хуй – 46</p> <p>Целовать в хуй – 35</p> <p>Засандалить хуй – 32</p> <p>Лазить под хуй – 32</p> <p>С хуя сорваться – 1</p> <p>Бросаться на хуй – 52</p> <p>Не считать за хуй – 34</p> <p>На хуй не нужен – 18</p> <p>Чтобы хуй на лбу вырос – 50</p> <p>Вынь хуй изо рта – 29</p> <p>В чужих руках и хуй толще (czasownik <i>быć</i> domyślnie) – 49</p> <p>wyrażenia przymiotnikowe</p> <p>Семиголовый восьмихуй – 33</p> <p>Старый хуй – 41</p> <p>Хуй в очках – 31</p> <p>Хуй звонковый – 8</p> <p>Хуй маринованный – 17</p> <p>Профессор хуев – 34</p> <p>Козел хуев – 33</p> <p>Аграрный вопрос – 30</p> <p>Средняя нога – 30</p> <p>Карл Маркс</p> <p>Волосатый Джон</p> <p>Луис Альбертович</p> <p>Отсос Петрович</p> <p>Василий Алибабаевич</p> <p>Старик Гордеич</p> <p>Отец Онуфрий</p> <p>Гусья шея</p> <p>Кукиш волосатый</p> <p>Волосатый Джон</p>

W językowym obrazie świata języka polskiego inwektywne frazeologizmy odwołujące się znaczeniowo do męskiego organu płciowego konotują takie cechy, jak: **pogarda**: 5 przykładów, **głupota**: 3 przykłady, **zakłamanie**: 1 przykład, **pejoratywnie o zjawisku takim, jak zły gust muzyczny**: 1 przykład, **pejoratywnie o policjancie**: 1 przykład. Wśród polskich przykładów – w przeciwieństwie do rosyjskich – można wyróżnić subkategorię *penis jako narzędzie*.

Z kolei w językowym obrazie świata języka rosyjskiego konotują następujące cechy: **pejoratywnie o zjawiskach (bieda, wulgarnie o stosunku płciowym)**: 3 przykłady, **podłość**: 2 przykłady, **zakłamanie**: 2 przykłady, **lenistwo**: 2 przykłady, **pejoratywnie o wyglądzie**: 2 przykłady, **pogarda**: 2 przykłady, **poniżenie**: 1 przykład, **małoznaczność**: 1 przykład, **złorzeczenie**: 1 przykład, **pejoratywnie o czynności**: 1 przykład, **pejoratywnie o wykonawcy czynności**: 1 przykład, **zazdrość**: 1 przykład, **głupota**: 1 przykład, **starość**: 1 przykład, **brzydota**: 1 przykład, **dwulicowość**: 1 przykład, **agresja**: 1 przykład, **dziwactwo**: 1 przykład, **zazdrość**: 1 przykład, **rozpusta**: 1 przykład.

Dodatkowo wśród rosyjskich przykładów chciałabym wyróżnić 10 ostatnich (nie są one oznaczone numerami konotacyjnymi *cech*), które mogą, ale nie muszą być inwektywami; jest to bowiem uwarunkowane kontekstualnie. Stanowią one swoiste eufemizmy zastępujące użycie wulgaryzmu *chuj*, jednak często stosowane są prześmiewczo lub ironicznie, co nadaje im już charakter inwektywy. Ich specyfika polega na tym, że uległy substandardowej deonimizacji, czyli nie są już typowymi nazwami własnymi, a nie przeszły do kategorii nazw pospolitych.

Tabela 10. Zestawienie inwektyw związanych z nazwami części ciała. Subkategoria: *piersi*

Przykłady inwektyw polskich	Przykłady inwektyw rosyjskich
wyrażenie czasownikowe Bić się w cudze piersi – 46	wyrażenia rzeczownikowe Грудь на распашку. Язык на плечо – 11 Всё не как у людей: ни пизды и ни грудей – 5 Грудь моряка, жопа старика – 41 Груди на блюде – 52

Polski przykład konotuje **zakłamanie**, a rosyjskie **gadulstwo**, **brzydotę**, **starość** i **rozpustę**.

Tabela 11. Zestawienie inwektyw związanych z nazwami części ciała.
Subkategoria: *pośladki*

Przykłady inwektyw polskich	Przykłady inwektyw rosyjskich
wyrażenia czasownikowe Wyglądać jak dupa z za krzaka – 9 Komuś koło dupy (domyślne: robi) – 33 Ktoś wyżej sra niż dupę ma – 48 O kant dupy potłuc – 18	wyrażenia czasownikowe Лезть голой жопой на пулемёт – 20 Делать через жопу – 22 Целовать / поцеловать в жопу – 15 Детство в жопе играет – 16

Przykłady inwektyw polskich	Przykłady inwektyw rosyjskich
<p>Być zalanym w trzy dupy – 2 Świnia świni dupę ślini – 15 Truć komuś tyłek/dupę – 21 Dać dupy – 18 O dupę potłuc – 18 Bulczeć jak niezdrowa dupa – 46 Rębać dupę – 8 Całować kogoś po dupie – 15 Lizać dupę – 15 Żal dupę ściska – 51</p> <p>wrażenia porównawcze Jak wrzód na dupie/tyłku – 21 Dupa jak niedźwiedź polarny – 5 Cienki jak dupa węża – 18 Kacza dupa – 5 Patrzeć się jak szpak w dupę – 12 Dupa zaskrońca – 24 Dupa z uszami – 24</p> <p>metafora ontologiczna pojemnika A w dupie cię mam – 13 Mieć robaki w dupie – 6 Włazić/wskakiwać komuś do dupy – 15 W głowie cyrk, w dupie karuzela – 6</p> <p>wrażenie rzeczownikowe Babskiego tyłka wójt/brat – 18</p>	<p>Сушить задницу – 17 Морщить попу – 44 Язык к жопе прилип – 29 Крутить / вертеть жопой – 35 Давать в жопу – 29 Тарахтеть попкой – 46 Жопу колет – 14 Пристать как банный лист к жопе – 21 Ковыряться в жопе – 17 Жопа голову перевешивает – 12 В жопе детство играет, а в яйцах дети пишат – 16 Не надо попой тарахтеть – 18 Греть попку – 17 Вода в попке не удержится – 11 Сверкать голый задницей – 32 Лизать зад – 15 Задом груши околачивать – 17 Сверкать / засверкать голым задом – 32 Рвать жопу – 15 Греть зад – 17 Просиживать жопу – 17 Пьяный в жопу – 2 Лизать жопу – 15 Напиться / упиться в жопу – 2 Думать жопой – 12 Лежать сверху жопой – 17 Жопа не слипнется? – 25 Пока жареный петух в жопу не клонет – 16 Отвались говно от жопы! – 18</p> <p>wrażenia rzeczownikowe В жопу пьяный – 2 Как из моей жопы драмкружок – 18 Грудь моряка, жопа старика – 41 Жопа на два базара – 8 Жопа с ручкой – 12 Жопа вместо головы – 12 Жопа с глазами на колесиках – 12 Жопа с ушами – 24 Жопа шире плеч – 27</p>

Przykłady inwektyw polskich	Przykłady inwektyw rosyjskich
	<p>Жопа не соловей – 29 Жопа с глазами на колесиках – 12 Башка овечья, попа человекья – 5 Одна извилина и та на жопе – 12 Святой жопы калчок – 48</p> <p>wyrażenia przymiotnikowe Сраная жопа – 22 Хитрая жопа – 8 Старая жопа – 41 Задние ворота – 30 Говорящая задница – 12</p> <p>ontologiczna metafora pojemnika Копать жир в попке – 17 Без мыла в жопу влезет – 15 Как из жопы достаёт – 17 Шило в жопе – 6 Лезть в жопу – 15 Ковырять в жопе – 17</p> <p>wyrażenie zaimkowe Я не я – жопа не моя – 48</p>

W językowym obrazie świata języka polskiego inwektywne frazeologizmy o znaczeniu *pośladki* konotują takie cechy, jak: **małoznaczność**: 5 przykładów, **kadzenie**: 4 przykłady, **chaotyczność**: 2 przykłady, **namolność**: 2 przykłady, **niezdarność**: 2 przykłady, **brzydota**: 2 przykłady, **zakłamanie**: 1 przykład, **pijaństwo**: 1 przykład, **żal**: 1 przykład, **głupota**: 1 przykład, **ignorancja**: 1 przykład, **dwulicowość**: 1 przykład, **dziwactwo**: 1 przykład, **podłość**: 1 przykład, **zarozumiałość**: 1 przykład.

Z kolei w językowym obrazie świata języka rosyjskiego konotują następujące cechy: **lenistwo**: 10 przykładów, **głupota**: 8 przykładów, **kadzenie**: 6 przykładów, **pijaństwo**: 3 przykłady, **lekkomyślność**: 3 przykłady, **pejoratywnie o czynnościach**, takich jak niewyraźne mówienie, seks homoseksualny, oddawanie gazów: 3 przykłady, **małoznaczność**: 3 przykłady, **niechlujstwo**: 2 przykłady, **dwulicowość**: 2 przykłady, **starość**: 2 przykłady, **zarozumiałość**: 2 przykłady, **pejoratywnie o zjawisku** typu bieda: 2 przykłady, **niezdarność**: 1 przykład, **niechlujstwo**: 1 przykład, **pejoratywne określenie wyglądu** (prześmiewcza nazwa pośladków): 1 przykład, **naiwność**: 1 przykład, **upór**: 1 przykład, **zakłamanie**: 1 przykład, **irytacja**: 1 przykład, **namolność**: 1 przykład, **gadulstwo**: 1 przykład, **rozpusta**: 1 przykład, **obżarstwo**: 1 przykład, **otyłość**: 1 przykład, **brzydota**: 1 przykład, **chaotyczność**: 1 przykład.

Frazeologizmy często charakteryzują się ograniczeniami gramatycznymi w wykształceniu różnych form (np. formy 1 os.). Zjawisko to nazywa się morfologiczną defektywnością idiomu (Baranov, Dobrovolskij 2013: 62). Frazeologizmy mają wówczas zwykle formę zapytań lub wykrzyknień. Możemy to zaobserwować w powyższych przykładach rosyjskich: *Жона не слипнется?*, *Отвались говно от жопы!*.

Tabela 12. Zestawienie inwektyw związanych z nazwami części ciała. Subkategoria: *ręce*

Przykłady inwektyw polskich	Przykłady inwektyw rosyjskich
<p>wyrażenia czasownikowe</p> <p>Pchać się z łapami – 3</p> <p>Coś się komuś klei do rąk – 23</p> <p>Dostać/wziąć w łapę – 23</p> <p>Mieć maślane łapy/ręce – 24</p> <p>Wyciągać kasztany z ognia czyimiś rękami – 23</p> <p>Mieć lepkie ręce – 23</p> <p>Mieć dwie lewe ręce – 24</p> <p>Robić (coś) cudzymi rękami – 23</p> <p>Mieć smołę w ręku – 23</p> <p>Wydawać lekką ręką – 38</p> <p>Zabierać lekką ręką – 10</p> <p>Trzyma jak umarły ręką – 24</p> <p>Mieć brudne ręce – 23</p> <p>Mieć długie ręce – 23</p> <p>Mieć dwie lewe ręce – 24</p> <p>Mieć ręce (jak) z marchwi – 24</p> <p>Mieć śliskie ręce – 23</p> <p>Być ślepyim narzędziem w czyichś rękach – 20</p> <p>Smarować/posmarować komuś rękę/łapę – 23</p> <p>Grać na cztery ręce – 24</p> <p>wyrażenia czasownikowe; czas przeszły</p> <p>(czyjeś) ręce splamiła krew – 26</p> <p>Przyschło (coś) do (czyjejś) ręki – 23</p> <p>wyrażenia przymiotnikowe</p> <p>Ciężka ręka – 24</p> <p>Drewniana ręka – 24</p> <p>Dziurawe ręce – 24</p> <p>Gliniane ręce – 24</p> <p>Niewprawna ręka – 24</p> <p>Ręka macosza – 50</p>	<p>wyrażenia czasownikowe</p> <p>Отбиться от рук – 17</p> <p>Сидеть сложа руки – 17</p> <p>Насрать в руки, чтобы прилипало! – 24</p> <p>За сиську и за письку одной рукой хватать – 39</p> <p>wyrażenia rzeczownikowe</p> <p>Меткий глаз – кривые руки – 24</p> <p>Руки крюки – 24</p> <p>Руки короткие – 18</p> <p>Руки крюки, морда ящиком – 5</p> <p>wyrażenie przymiotnikowe</p> <p>Средней руки – 18</p> <p>powiedzenie</p> <p>В чужих руках и хуй толще – 49</p>

W językowym obrazie świata języka polskiego inwektywne frazeologizmy o znaczeniu *ręce* konotują takie cechy, jak: **nieuczciwość**: 11 przykładów, **niezdarność**: 11 przykładów, **okrucieństwo**: 1 przykład, **złorzeczenie**: 1 przykład, **rozzrutność**: 1 przykład, **naiwność**: 1 przykład, **bezczelność**: 1 przykład.

Z kolei w językowym obrazie świata języka rosyjskiego konotują następujące cechy: **niezdarność**: 3 przykłady, **małoznaczność**: 2 przykłady, **brzydota**: 1 przykład, **zazdrość**: 1 przykład, **lenistwo**: 2 przykłady, **skapstwo**: 1 przykład.

W przykładzie *За сиську и за письку одной рукой хватать* ręka ma znaczenie inwektywne oraz metonimiczne.

Należy podkreślić, że w przypadku danego mikropola wbrew ogólnej tendencji o wiele więcej jest polskich (28) niż rosyjskich (10) przykładów.

Tabela 13. Zestawienie inwektyw związanych z nazwami części ciała.
Subkategoria: *usta/wargi*

Przykłady inwektyw polskich	Przykłady inwektyw rosyjskich
wyrażenia czasownikowe	Граната во рту разорвалась – 5
Gęba się komuś nie zamyka – 11	Вьнь хуй изо рта – 32
Mieć gębę/mordę/pysk od ucha do ucha – 1	Вода в роте не удержится – 11
Zazdrość mówi/przemawia przez kogoś / czyjeś usta – 49	specjalnie użyta forma niepoprawna
Latać z pyskiem – 8	Ебанный в рот – 35
Mieć niewyparzony pysk – 11	wyrażenia przymiotnikowe
Mieć niewyparzoną gębę – 11	Сердитая губа – 36
	Кислая губа – 36
	Мокрая губа – 2
	Губа толста – 39
	wyrażenia rzeczownikowe
	Губка с дыркой – 2
	Губа до пола, играет в поло – 5
	Губы на локоть – 46
	Губы в полоску – 36
	С губой – 39
	wyrażenia czasownikowe
	Через губу не переплюнуть – 2
	Тянуть губу – 36
	Растрепать губы – 6
	Мордить губы – 48
	Губу переплюнуть не может – 2
	Раскатать губы – 39
	Лгать во всю губу – 46

Przykłady inwektyw polskich	Przykłady inwektyw rosyjskich
	Надувать губы – 36 Брехать собачьей губой – 46 На губках мед, а на сердце лед (domyślnie: есть) – 8

W językowym obrazie świata języka polskiego inwektywne frazeologizmy o znaczeniu *usta/wargi* konotują takie cechy, jak: **gadulstwo**: 3 przykłady, **dwulicowość**: 1 przykład, **agresja**: 1 przykład, **zazdrość**: 1 przykład.

Z kolei w językowym obrazie świata języka rosyjskiego konotują następujące cechy: **ponuractwo**: 5 przykładów, **pijaństwo**: 4 przykłady, **zakłamanie**: 3 przykłady, **zazdrość**: 2 przykłady, **brzydota**: 2 przykłady, **skąpstwo**: 2 przykłady, **dwulicowość**: 1 przykład, **chaotyczność**: 1 przykład, **gadulstwo**: 1 przykład, **agresja**: 1 przykład, **pejoratywnie o zjawisku** – ktoś niewyraźnie mówi: 1 przykład, **poniżenie**: 1 przykład, **zarozumiałość**: 1 przykład.

W przykładzie *Вода в роте не удержится* celowo jest użyta forma niepoprawna *роте* zamiast *рме*. Podkreśla to niski rejestr związku wyrazowego.

Tabela 14. Zestawienie inwektyw związanych z nazwami części ciała. Subkategoria: *uszy*

Przykłady inwektyw polskich	Przykłady inwektyw rosyjskich
wyrażenia czasownikowe Kłaskać/tulić uszy po sobie – 43 Mieć długie uszy – 23 Słoń nadepnął komuś na ucho – tylko w czasie przeszłym – 32 Jednym uchem chwycić/słuchać/wpuszczać (a drugim wypuszczać) – 6 Mieć chuja w uchu – 32 Dojebać piździe uszy – 12 Mieć swoje za uszami – 23 Mieć uszy jak nietoperz – 5 Mieć uszy jak Jezus sandały – 5	wyrażenia czasownikowe Золотом уши завешены – tylko imiesłów – 32 Компотом уши мыть – 46 Медведь на ухо наступил – tylko czas przeszły – 32 Резать ухо – 14 Из-за щёк ушей не видно – 27
wyrażenia przymiotnikowe Gumowe ucho – 23 Cienki w uszach – 12	wyrażenie przymiotnikowe Дурак ты, и уши у тебя холодные – 12
wyrażenia rzeczownikowe Дупа z uszami – 24 Spółdzielnia ucho – 23	ontologiczna metafora pojemnika Бананы в ушах – 32 Козы ночевали в ушах – 22 Держать палец в ухе – 12 wyrażenia rzeczownikowe Бревно с ушами – 12 Блин с ушами – 12

W językowym obrazie świata języka polskiego inwektywne frazeologizmy o znaczeniu *uszy* konotują takie cechy, jak: **nieuczciwość**: 4 przykłady, **pejoratywnie o zjawisku**, jakim jest zły słuch muzyczny: 2 przykłady, **głupota**: 2 przykłady, **brzydota**: 2 przykłady, **chaotyczność**: 1 przykład, **tchórzostwo**: 1 przykład, **niezdarność**: 1 przykład. W przykładzie *Słoń nadepnął komuś na ucho* zachodzi zjawisko defektywności idiomu, ponieważ forma czasownika występuje tam jedynie w czasie przeszłym.

Z kolei w językowym obrazie świata języka rosyjskiego konotują następujące cechy: **głupota**: 4 przykłady, **pejoratywnie o zjawisku**, jakim jest słaby słuch: 3 przykłady, **lenistwo**: 1 przykład, **irytacja**: 1 przykład, **zakłamanie**: 1 przykład, **otyłość**: 1 przykład.

Tabela 15. Zestawienie inwektyw związanych z nazwami części ciała. Subkategoria: *wagina*

Przykłady inwektyw polskich	Przykłady inwektyw rosyjskich
wyrażenia czasownikowe	wyrażenia czasownikowe
Iść w piździec – 1	Драть пизду – 26
Mieć cipę w głowie – 12	Пизду смешить – 12
Dojechać piździec uszy – 12	Пиздой накрыться – 43
Dać w pizdę/pizdeczkę – 21	Шлепнуть нижней губой – 29
Oczy komuś pizdą zarosły – 12	Торговать пиздой – 29
wyrażenie rzeczownikowe	wyrażenia porównawcze
Pizda z drutu – 19	Голосок как с пизды волосок – 32
	Нужен как пизде будильник – 18
	wyrażenie rzeczownikowe
	Пизда с ушами – 24
	wyrażenie przymiotnikowe
	Шерстяной вареник – 30
	Гималайский зяблик – 30
	Пизда немытая – 22
	Пизда ебаная – 1
	antropomorfizacja
	Каких только дураков пизда не рождает! – 12
	За рулём пизда – 31
	При пизде кувшинчик – 31
	rym
	Смех смехом, а пизда сверху мехом – 16
	Междуножное пирожное – 30
	Всё не как у людей: ни пизды и ни груди – 5

Przykłady inwektyw polskich	Przykłady inwektyw rosyjskich
	ontologiczna metafora pojemnika Мать в пизду – 1 Идти к матери в пизду – 1 Идти в пизду – 1

W językowym obrazie świata języka polskiego inwektywne frazeologizmy dotyczące żeńskich narządów płciowych konotują takie cechy, jak: **głupota**: 3 przykłady, **agresja**: 1 przykład, **namolność**: 1 przykład, **nadwrażliwość**: 1 przykład. Frazeologizmu *Oczy komuś pizdą zarosły* używa się tylko w czasie przeszłym (defektywność idiomu).

Z kolei w rosyjskich przykładach odzwierciedlają się następujące cechy: **agresja**: 4 przykłady, **głupota**: 2 przykłady, **pejoratywnie o czynności** (pogardliwie o uprawianiu seksu i prostytuowaniu się): 2 przykłady, **pejoratywnie o wykonawcy czynności** (kobieta-kierowca, zły aktor): 2 przykłady, **pejoratywnie o zjawisku** (cienki głos): 1 przykład, **małoznaczność**: 1 przykład, **pejoratywnie o wyglądzie** (prześmiewczo o żeńskich narządach płciowych): 3 przykłady, **niechlujstwo**: 1 przykład, **niezdarność**: 1 przykład, **okrucieństwo**: 1 przykład, **tchórzostwo**: 1 przykład, **lekkomyślność**: 1 przykład, **brzydota**: 1 przykład.

Tabela 16. Zestawienie inwektyw związanych z nazwami części ciała. Subkategoria: *zęby*

Przykłady inwektyw polskich	Przykłady inwektyw rosyjskich
wyrażenia czasownikowe Pokazywać zęby – 1 Mieć zęby jak w ruskim szeregu – 5	wyrażenia czasownikowe Заговорить зубы – 46 Из зубов кровь идет – 39 Колотить зубом – 11 Давно последний зуб съел – 41 Баляскачь зубами – 12 Загибать зубы – 46 Зуб с зубом не стыкается – 11
wyrażenie przymiotnikowe Szczurze zęby – 5	wyrażenie przymiotnikowe Зубы длинные – 48
	rym Ни зуба во рте, ни глаза во лбе – 41

Przykłady polskie konotują następujące cechy: **brzydota**: 2 przykłady, **agresja**: 1 przykład.

W przeciwieństwie do nich rosyjskie konotują: **starość**: 2 przykłady, **zakłamanie**: 2 przykłady, **gadulstwo**: 2 przykłady, **zarozumiałość**: 1 przykład, **skapstwo**: 1 przykład, **głupota**: 1 przykład.

Podsumowanie

Analizowane przykłady często dotyczą cech zewnętrznych człowieka, związanych z wyglądem, ale nie tylko. Najczęściej odzwierciedlają cechy ludzkiego charakteru, konotując w sobie znaczenie tych cech.

Różne nazwy części ciała wywołują różne konotacje w zależności od języka. Według pól semantycznych wykształconych na podstawie omówionych frazeologizmów w inwektywnym obrazie świata języka polskiego *usta* konotują przede wszystkim **gadulstwo**, a w rosyjskim jest to głównie **ponuractwo**. Z kolei *ręce* według polskich przykładów najbardziej implikują **nieuczciwość**, a zgodnie z rosyjskimi – **niezdarność**. (Pozostałe najbardziej zasadnicze różnice w najczęściej konotowanych cechach to: *nogi*: polski – **tchórzostwo**, rosyjski – **głupota, słabość**; *nos*: polski – **zarozumiałość**, rosyjski – **wścibstwo**; *oczy*: polski – **głupota**, rosyjski – **bezcelność**; *palce*: polski – **zakłamanie**, rosyjski – **lenistwo**; *penis*: polski – **pogarda**, rosyjski – **podłość, lenistwo**; *pośladki*: polski – **małoznaczność**, rosyjski – **lenistwo, głupota**; *uszy*: polski – **nieuczciwość**, rosyjski – **głupota, zęby**: polski – **brzydota**, rosyjski – **starość**).

Na podstawie powyższych przykładów można zauważyć, że językowy inwektywny obraz świata języka polskiego związany z nazwami części ciała we frazeologii szczególnie implikuje takie cechy, jak **nieuczciwość** i **zakłamanie**, natomiast języka rosyjskiego – **lenistwo** i **głupotę**.

W wielu przypadkach związki frazeologiczne zawierające w sobie nazwy części ciała lub odnoszące się do nich są ontologicznymi metaforami pojemnika. Zjawisko to polega na nadaniu czemuś abstrakcyjnemu statusu czegoś konkretnego, np. wewnątrz głowy to POJEMNIK (Lakoff, Johnson 1988); (niektóre z omawianych przykładów to: *mieć trociny w głowie, człowiek z drewnem w głowie, иди в пизду, шило в жопе*).

Warto także podkreślić, że poszczególne inwektywne pola frazeologizmów przyporządkowanych do określonych części ciała zawierają w sobie wręcz antonimiczne cechy, które są w opozycji względem siebie i można umieścić je w dwóch skrajnych punktach osi, np. *lenistwo–upór, rozrzutność–skąpstwo, otyłość–chudość*.

W pewnych przykładach występują rymy, co wraz z połączeniem z ironiczną, obelżywą lub wulgarną treścią jest charakterystycznym zabiegiem prozodycznym odwołującym się do poetyki niskiej i prymitywizmu.

Rosyjski – 11 przykładów: *Ни зуба во рте, ни глаза во лбе, Башка овечья, попа человекья, Я не я – жопа не, Руки крюки, На губках мед, а на сердце лед, Губа до пола, играет в поло, Междуножное пирожное, Смех смехом, а пизда кверху мехом, Всё не как у людей: ни пизды и ни груди, На животе кайтан, а на душе шайтан, Любопытной Варваре нос оторвали*.

Polski – 5 przykładów: *Łeb zryty jak meteoryty, Nogi jak u świni a spódniczka mini, Jedno oko na Maroko, a drugie na Kaukaz, Ktoś wyżej sra niż dupę ma, Świnia świni dupę ślini*.

Zjawisko to dodatkowo podkreśla prześmiewczość i inwektywny wydźwięk określonych frazeologizmów.

Badanie podobieństw i różnic w inwektywnym postrzeganiu świata, którego szeroki wachlarz widzimy zwłaszcza we frazeologii, jest zasadne, ponieważ może przyczynić się do poprawy wzajemnego zrozumienia i usprawnienia komunikacji między użytkownikami języka polskiego i rosyjskiego.

Bibliografia

- Abramov N. (1999), *Slovar russkikh sinonimov i skhodnyh po smyslu vyrazhenij*, Moskwa.
- Bańko M. (red.) (2000), *Inny słownik języka polskiego*, Warszawa.
- Baranov A., Dobrovolskij D. (2013), *Osnovy frazeologii*, Moskwa.
- Birih A. (2017), *Russkaja substandardnaja frazeologija v sovremennyh*, [w:] H. Walter, V.M. Mokienko, Zh. Fink (red.), *Slavanskaja frazeologija v sovremennyh SMI (publicistiche-skij diskurs)*, Greifswald–Sankt Petersburg–Zagrzeb.
- Chlebda W. (2003), *Elementy frazematyki: wprowadzenie do frazeologii nadawcy*, Łask.
- Dubisz S. (red.) (2006), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Warszawa.
- Dunaj B. (red.) (1996), *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa.
- Jay T. (2000), *Why we curse. A neuro-psycho-social theory of speech*, Massachusetts.
- Kamińska-Szmaj I. (2007), *Agresja językowa w życiu publicznym. Leksykon inwektyw politycznych 1918–2000*, Wrocław.
- Krakovak A.S. (2010), *Invektiva kak literaturnyj zhanr: problemy struktury i genesis: na materiale russkoj i polskoj poezii XIX i XX w.: avtoreferat dis.*
- Krucka B. (1996), *Związki frazeologiczne z czasownikiem „robić” i ich ekwiwalenty w języku rosyjskim*, „Acta Universitatis Lodzianis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, z. 6.
- Kusal K. (2005), *Typy semanticheskich otnoshenij v sfere russko-polskoj mezhjazykovej omonimii*, „Žmogus ir žodis. Svetimosios kalbos. Mokslo darbai”, t. 7, nr 3.
- Kusal K. (2012), *Russko-polskije semanticheskije sblizhenija v sfere substandardnoj frazeologii*, „Anuari de filologia. Llengües i literatures modernes”, nr 2.
- Lakoff G., Johnson M. (1988), *Metafory w naszym życiu*, Warszawa.
- Lebda R. (2016), *Wstęp*, [w:] A. Latusek (red.), *Wielki słownik frazeologiczny*, Kraków.
- Lewicki A.M., Pajdzińska A. (2001), *Frazeologia*, [w:] J. Bartmiński, *Współczesny język polski*, Lublin.
- Mokienko V.M. (1989), *Slavanskaja frazeologia*, Moskwa.
- Mokienko V.M. (2016), *Mirolubie v dialoge kultur: muha, kurica ili muravej?*, [w:] B. Afeltowicz, J. Miturska-Bojanowska, H. Walter (red.) (2005), *DIALOG kultur i obshchestv*, Szczecin.
- Mokienko V.M. (b.r.), *Vglub' pogovorki*, Sankt-Petersburg.
- Mueldner-Nieckowski P. (2003), *Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego*, Warszawa.
- Pajdzińska A. (1991), *Wartościowanie we frazeologii*, [w:] J. Puzynina, J. Anusiewicz, *Wartości w języku i tekście*, Wrocław.

- Pajdzińska A. (1999), *Jak mówimy o uczuciach? Poprzez analizę frazeologizmów do językowego obrazu świata*, [w:] J. Bartmiński, *Językowy obraz świata*, Lublin.
- Panasiuk J. (2001), *Stereotypy językowe*, [w:] J. Bartmiński (red.), *Współczesny język polski*, Lublin.
- Reformatskij A.A. (1967), *Vvedenije v jazykovedenije*, Moskwa.
- Starichenok V.D. (2012), *Sovremennyj russkij literaturnyj jazyk*, Mińsk.
- Telia V.N. (1996), *Russkaja frazeologia. Semanticheskij, pragmaticheskij i lingvokulturologičeskij aspekty*, Moskwa.
- Ushakov D.N. (red.) (b.r.), *Tolkovyj Slovar' Ushakova*, <http://ushakovdictionary.ru/> [dostęp: 20.05.2018].
- Wilkoń A. (2002), *Spójność i struktura tekstu: wstęp do lingwistyki tekstu*, Kraków.
- Zhelvis V.I. (2000), *Slovo i delo: juridicheskij aspekt skvernoslovija*, [w:] N.D. Golov (red.), *Jurislīngvistika – 2: Russkij jazyk v ego jestestvennom i juridicheskom bytii*, Barnauł.
- Zhelvis V.I. (2001), *Pole brani. Skvernoslovije kak socialnaja problema*, Moskwa.
- Zhelvis V.I. (2008), „Grubost’”: *Problemy klassifikacii leksiki*, [w:] *Frazeologizm i slovo v nacionalno-kulturnom diskurse (lingvisticheskij i lingvometodicheskij aspekt)*, Moskwa.

Literatura zalecana

- Archangelskij V.L. (1964), *Ustojchivye frazy v sovremennom russkom jazyke*, Rostów nad Donem.
- Bulachovskij L.A. (1953), *Vvedenije v jazykoznanije*, Moskwa.
- Jefimov A.I. (1961), *Stilistika hudozhestvennoj rechi*, Moskwa.
- Larin B.A. (1997), *Očerki po frazeologii*, [w:] B.A. Larin, *Istorija rruskogo jazyka i obshcheje jazykoznanije*, Moskwa.
- Mokienko V.M. (1980), *Slavanskaja frazeologia*, Moskwa.
- Rudnev A.G. (1963), *Sintaksis sovremennogo russkogo jazyka*, Moskwa.
- Shanskij N.M. (1996), *Frazeologija sovremennogo russkogo jazyka*, Sankt-Petersburg.

Abstract

Invectives with somatic components in Polish and Russian phraseology. Lexical-semantic analysis

The article provides an analysis of invectives in Polish and Russian phraseology with a somatic component. It contains a definition of invective and describes the functions it performs in communication. In this article, phraseological phrases with an invective, containing the names of parts of the body, are considered. The semantic field approach was used for analysis. 15 comparative subcategories were identified as specific, invective semantic fields of specific parts of the body. There are 52 essential meanings, hereinafter called traits, which are connotated by the meaning of the analysed phrasemes. These traits create specific semantic micro-fields. The analysis shows the similarities and differences in the studied area of the Polish and Russian linguistic worldview.

Keywords: invective, idioms, somatic components, linguistic worldview, semantic fields